זון אויפגאנג — 5.35.
זון אונטערגאנג — 7.32.

די איינציקע אידישע צייטונג
אין מערב קאנאדע
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאג

דאס אידישע וואָרט
THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

וועטער:
טייל־ווייז וואלקנדיק און קיל

The Only Jewish Newspaper in Western Canada. Established 1910. Published. DAILY

Vol. 20, No. 172. Winnipeg, Thur. Aug. 28, 1930. Published daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג דאנערשטאג ד׳ אלול, תר״ע.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
SEP 9 1930
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

מעלטשעט באַרעכטיקט באַריכט פון מאַנדאַטן קאָמיסיע

ארטור הענדערסאָנס באַהויפּטונג איז „קינדיש", זאָגט לאָרד מעלטשעט אין אינטערוויו אָנקומענדיק קיין ניו־יאָרק. — העב־רייאישע פּרעסע אין ארץ ישראל באַרעכטיקט אויך קאָמיסיע באַריכט

(ספּעציעלע טעלעגראַמע צו "דאס אידישע וואָרט" פון "איטא")

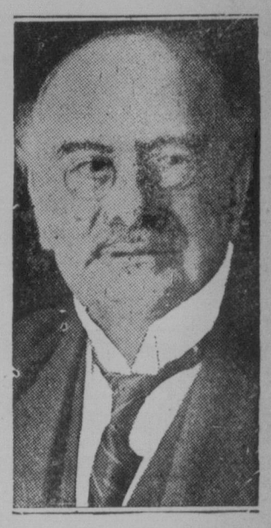

לאָרד מעלטשעט

ניו־יאָרק, אווג. 28 (איטא).— לאָרד מעלטשעט, וועלכער איז נעכטן געקומען אהער, האָט אין אַן אינטערוויו פולשטענדיק באַרעכטיקט דעם באַריכט פון דער מאַנדאַטן קאָמיסיע.

לאָרד מעלטשעט האָט אויסגעלאָכט זיך פון׳ם ענטפער פון דער בריטישער רעגירונג אויפ׳ן באַריכט פון דער מאַנדאַטן קאָמיסיע, אין וועלכן זי זוכט אַראָפּזונעמען פון זיך די שולד פאַר איר פאַרעסטינער פּאָליטיק.

"מיר קאָן ניט אוועקגיין פון׳ם פאַקט," — האָט לאָרד מעלטשעט געזאָגט, — "אַז די פאַלעסטינער רעגירונג איז פאַרענטוואָרטלאַך פאַר די אויסברוכן פון לעצטן זומער. דער פאַקט איז, אַז אַזוי מיליטעריש פאַרשטאַרקונגען זיינען אָנגעקומען קיין פאַלעסטינע, זיינען די אומרוען אונטערדריקט געוואָרן, וואָס וויזט, אַז די ראַיאָטן האָבן געקאָנט אויסגעמידן ווערן, ווען עס וואָלט לכתחילה געווען גענוג מיליטער און פּאָליציי."

דער ענטפער פון ארטור הענדערסאָן, אַז די אויסברוכן זיינען געקומען פּלוצלינג און זיינען געווען אַן איבעראַשונג פאַר דער פאַלעסטינער רעגירונג, ווערט פון לאָרד מעלטשעט באַראַקטעריזירט ווי "אַ קינדישער" "עס איז געווען דער געשעט פון דער רעגירונג צו וויסן וואָס גייט אָן אין לאַנד," זאָגט ער.

ירושלים, אווג. 28 (איטא).— איינשטימיקע באַרעכטיקונג פון׳ם באַריכט פון דער מאַנדאַטן קאָמיסיע ווערט אויסגעדריקט אין אַלע דריי העברייאישע אין ארץ־ישראל. פונקט אַזוי איינינ זיי־נען זיי אין טאַדלען דעם ענטפער פון דער בריטישער רעגירונג אויף דער קריטיק פון דער מאַנדאַטן קאָמיסיע פון דער בריטישער פּאָליטיק אין ארץ־ישראל.

ספּעציעלע פאַרלאַמענט סעסיע עפנט זיך סעפּט. 8

קוזיסטישער קאָנגרעס אין ביעלץ פאַרבאָטן געוואָרן

בוקאַרעסט, אווג. 28 (איטא).— דער קאָנגרעס פון קוזאס נאָכפאָלגער, וואָס האָט געזאָלט פאַרקומען דיינט (דאָנערשטאָג) אין ביעלץ און וועלכער איז געווען דערלויבט פון דער מאַכט, איז צום סוף פאַרבאָטן געוואָרן פון אינערן מיניסטער וואידא וואיעוואָד, נאָכדעם ווי דעפּוטאַט לאָנדון האָט זיך מיט אים גע־רעדט און דערקלערט אים די לאַגע.

ביעלץ איז געווען די סצענע פון אַנטיסעמיטישע אויסברוכן לעצטנס, און זיי אידישע באַפעלקערונג האָט מורא געהאַט, אַז דער קאָנגרעס פון די קוזיסטן וועט פירן צו נייע עקסצעסן.

פרעמיערס שטעלפאַרטרעטער אַנאָנסירט דאַטום פון ספּעציעלער סעסיע, וואָס וועט דאַרפן פאַרהאַנדלען אַרבעטסלאָזיקייט פראַגע

אָטאַווא, אווג. 28.— ווי סער דוש. פּערלי, פּרעמיערס שטעלפאַרטרעטער, אַנאָנסירט, וועט די ספּעציעלע סעסיע פון׳ם פאַרלאַמענט פאַררופן אויף מאָנטאָג, סעפּט. 8טן, 12 אויינער בייטאָג.

נאָכדעם ווי די נויטיקע פאָרמאַליטעטן וועלן שנעל דורכגעפירט ווערן, ווערט פאַרשטאַנען, וועט דער פאַרלאַמענט, שוין דעם ערשטן טאָג פון דער סעסיע, נעמען זיך פאַר דער אַרבעט. די פראַגע פון אַרבעטסלאָזיקייט און דער רעגירונגס רעקאָמענדאַציעס וועלן גלייך באַהאַנדלט ווערן. די סעסיע וועט מסתמא אויך רעזידירן געוויסע טאַריפן.

אַלע דערווייַלטע מיטגלידער פון דעם פאַרלאַמענט זיינען שוין אַרויסגעשיקט געוואָרן מעלדונגען וועגן דער עפענונג פון דער סעסיע, און זיי ווערן דערוואַרטעט אין צייט. צוליב דער וויכטיקייט פון די פראַגעס וואָס וועלן אויף דער סעסיע דיסקוטירט ווערן, ווערט דערוואַרטעט, אַז אַלע דעפּוטאַטן זאָלן זיין אויף זייערע פּלעצער.

די סעסיע וועט וואַרשיינלאַך אָנהאַלטן צוויי וואָכן צייט, כדי צו געבן אַ געלעגענהייט פּרעמיער בענעט און זיינע באַגלייטער אָפּצוטאָן אין צייט צו דער אימפּעריאַלער קאָנפערענץ, וואָס עפנט זיך אין לאָנדאָן ביים סוף סעפּטעמבער.

איינער פון די פּלענער פון דער רעגירונג צו באַקעמפן די אַרבעטסלאָזיקייט וועט זיכער זיין אַ פּראָגראַם פון געזעלשאַפטלאַכע אַרבעטן, צווישן וועלכע עס וועט איינגעשלאָסן ווערן דער בוי פון אַ נאַציאָנאַלן שליאָך (אַ טראַנסקאָנטינענטאַלן וועג).

—(::)—

פרעמיער בענעט באַקומט ווארימע אויפנאַמע

אַ ווארימע אויפנאַמע איז דאָ געגעבן געוואָרן צו פּרעמיער ר. ב. בענעט, וועלכער האָט זיך אָפּגעשטעלט דאָ אויף זיין וועג צוריק צום הויפּטשטאָט, אויף אַ לאַנטשעאָן געגעבן לכבוד אים נעכטן בייטאָג אין ראַיאַל אַלעקסאַנדראַ האָטעל. ביים טיש אַרום אים זיינען געזעסן דער לייטענאַנט גאָווערנאָר פון מאַניטאָבאַ, פּרעמיער ברעקען און אַ צאָל אַנדערע קאָנסערוואַטיוון פירער און דער־ווייַלטע דעפּוטאַטן.

אידישע הויכע סאָוועטישע באַאַמטע אַרעסטירט געוואָרן

בערלין, אווג. 28 (איטא).— אַראָן סאַקאָווסקי, פּראָמינענטער סאָוועטישער עקאָנאָמיסט, וועלכער איז געווען איינער פון די וועלכע האָבן אויסגעאַרבעט דעם פינף־יאָריקן פּלאַן פאַלן, איז אַרעסטירט געוואָרן לויט ידיעות פון מאָסקווע.

באַשטעטיקטע באַריכטן, וואָס דערגרייכן בערלין, דערציילן וועגן אַ צאָל אידישע הויכע סאָוועטישע באַאַמטע, וואָס זיינען אַרעסטירט געוואָרן מיט טוצנס אַנדערע הויכגעשטעלטע פּערזאָנען. צוויי שען די אַרעסטירטע זיינען דאָ דער אַזעט פירער לאָוועצקי און אַבראַהם גינזבורג.

—(::)—

מאַסן אַרעסטן פון אינ־דישע פירער

ניו־דעלהי, אינדיע, אווג. 28.— די וויכטיקסטע פירער פון נאַנדיס באַוועגונג פאַר בירגערלאַכער אומגעהאָרזאַמקייט זיינען נעכטן אַרעסטירט געוואָרן.

דאָס האָט דערלאַנגט אַ שווערן קלאַפּ דער באַוועגונג, וועלכע איז איצט פאַרבליבן פאַקטיש אָן פירער.

רייזבערג, קרבן פון גאַסן עקסידענט, היינט פרי געשטאָרבן

משה־ליב רייזבערג, 55 יאָר אַלט, איז געשטאָרבן היינט פיר אויזיגער פאַרטאָג אין דזשענעראַל האָספּיטאַל, פון דיוואונדען וואָס ער האָט געקראָגן אין אַן אַוטאָמאָביל עקסידענט, דינסטאָג, אויף איזאַבעל סטריט און אַרלינגטאָן עווענו.

רייזבערג איז אומגעוואָרפן געוואָרן פון אַן אַוטאָמאָביל געבריכן פון וו. ע. קוק, אַדעלייט בלאָק, ווען ער איז איבערגעגאַנגען איזאַבעל סטריט. ער איז באַלד אָפּגעפירט געוואָרן אין דזשענעראַל האָספּיטאַל אין אַ באַוואוסטלאָזן צושטאַנד און ער איז אין אַזאַ אַ צושטאַנד פאַרבליבן ביז זיין טויט. פון דעם שטאַרקן קלאַפּ איז זיין שאַרבן צעשמעטערט געוואָרן.

דער פאַרשטאָרבענער איז געקומען קיין ווינניפּעג מיט 18 יאָר צוריק פון כאַראַקי, וואַלינער גובערניע, רוסלאַנד. ער איז צייט.

לאַזט איבער זיין פרוי, צוויי טעכטער (איינע איז לאָס־אַנדזשעלעס מיט מרס. רייקיס אין וויניפּעג) און דריי זין: נתן, אין קאַלגאַרי, און בערל און חיים אין ווינניפּעג.

די לויה איז נאָך׳ניט געווען באַשטימט, ווייל אַ קראַנערס אויספאָרשונג דאַרף נאָך פאָרקומען. זי ווערט אָבער געפלאָנט אויף מאָרגן אינדערפרי פון זיין היים, 303 אוסטין סטריט, קאַרנער סעלקירק עוועניו. ער וועט באַערדיקט ווערן אויף דעם אינדעפּ. בני אברהם סיק בענעפּיס בית־עלמין.

—(::)—

אַרויספאָר צום בית־עלמין דעם זונטאָג

"די אינדעפּענדענט בני אברהם סיק בענעפּיס אָרגאַניזאַציע" בעט אונז צו מעלדן, אַז זונטאָג דעם 31טן אווגוסט, 2 אויזיגער בייטאָג, וועלן די מיטגלידער פון דער אָרגאַניזאַציע אַרויספאָרן צום בית־עלמין צו שטעלן מצבות אויף די קברים פון די פאַרשטאָרבענע מיטגלידער. סטריט קאַרס וועלן אָפּפאָרן פון סאַלטער און סעלקירק פונקט צוויי אַזייגער ביייטאָג, יעדער מיטגליד וועט באַקומען צוויי טיקעטס פאַר דער קאַר.

ניט קיין מיטגלידער וועלן דאַרפן באַצאָלן 50 סענט פאַר אַ טיקעט אַהין און צוריק, צו באַקומען זונטאָג צוויישן 12 און 1.30 נ. מ. אין פרייהייטס טעמפּל, פּרינסעסס און סאַלטער.

אויף וועט די "היברו סיק בענעפּיס סאָסייעטי" אַרויספאָרן היינטיקן זונטאָג דעם 31טן אווגוסט, אויף זייער בית־עלמין צו שטעלן מצבות אויף די קברים פון אירע פאַרשטאָרבענע מיטגלידער. אוטאָמאָביל וועלן אָפּפאָרן 10.30 אינ־דערפרי פון אַרום קווינס טעאַטער און אַלע מיטגלידער זיינען געבעטן צו קומען דאָרט.

אַרבעטער פּאַרטיי פּלאַנעוועט איבער־צובייטן איר איצטיקן נאָמען

לאָנדאָנ, ווייַלס, אווג. 28.— דער צוזאַמענפאָר פון דער לייבאָר פּאַרטיי וואָס קומט דאָ איצט פאַר האָט אויף זיין סדר היום די פראַגע וועגן ענדערן דעם נאָמען פון דער פּאַרטיי.

די עקסטרעם לינקע פון דער פּאַרטיי ווילן אַז דער נאָמען זאָל זיין "סאָציאַליסטישע פּאַרטיי". די מעסיקערע אָבער שלאָגן פאָר דעם נאָמען "סאָציאַליסטישע און אַרבעטער פּאַרטיי" וואָס זאָל באַצייכענען דעם בונד צווישן די סאָציאַליסטן און אַרבעטער.

אַז די מיטגלידערשאַפט וועט איינגיין אויף אַן ענדערונג, איז כמעט קיין ספק ניט. די פירער באַנוצן זיך כסדר מיט דעם טערמין "סאָציאַליסטישע" אַנ־סיי מיט דעם טערמין "אַרבעטער" בנוגע דער פּאַרטיי, און אַלע זיינען געווינט

אַרויס פון אַוטאָמאָביל וועלן גע־שניטן ווערן אין ענגלאַנד

לאָנדאָן, אווג. 28.— אַ שאַרפע קאָנקורענץ צווישן אַוטאָמאָביל פאַברי־קאַנטן וועט באַלד שטאַרק רעדוציר׳ן די פּרייזן פון אַוטאָמאָבילן אויפ׳ן בריטישן מאַרק.

ווי אַ רעזולטאַט פון די נייע אַוטאָמאָ־ביל טאַריפן, בויט איצט הענרי פאָר־זיין אַוטאָמאָבילן פאַבריק אין דענער האַם, און די פאַבריק וועט באַלד פאַר־ענדיקט ווערן.

גלייכצייטיק האָט די פראַנצויזישע פירמע "סיטראָען" אויפגעשטעלט אַ פּראָכטפולע אַוטאָמאָבילן פאַבריק אין דערוואַרט גוטע צייטן.

די יאַגעניש נאָך געזונט איז אומגעזונט זאָגט באַרימטער דאָקטאָר פון לאָנדאָן

געזונט, ווי גליק, וואַלגערט זיך אין די נאַסן, און וואָס מער מען יאָגט זיך נאָך דעם, אַלץ מער אַנטלויפט עס, — האָט דאָ דערקלערט דר. ראָבערט האַטשיסאָן, באַרימטער דאָקטאָר פון לאָנדאָן, ענגלאַנד, אַ דעלעגאַט צום בריטישן מעדי־צינישן צוזאַמענפאָר וואָס ווערט דאָ אָפּגע־האַלטן, אין זיין לעקציע פאַר אַ גרויסן עולם אין ווינטער קלוב, לעצטן אָוונט.

שטענדיקע זאָרג פאַר דעם איינענעם געזונט און אַ שטענדיקער געגיעג נאָך גע־זונטהייט מיטלען, גראָבן אונטער דאָס געזונט, האָט דר. האַטשיסאָן געזאָגט, ס׳איז שוין אפשר בעסער געווען, ווען מענשן האָבן גאָרנישט ניט געוואוסט וועגן זייערע קערפּערס און האָבן דערפאַר ניט מורא געהאַט פאַר יעדער קליינער קייט.

דער לעקטאָר האָט באַזונדערס שאַרף אַטאַקירט די מענשן, וואָס מיינען, אַז אַ געזונטהייט קאָן מען קריגן בלויז דורך געוויסע כללים פון לעבן. ער האָט צע־קלאַפּט די דיעטע פאַנאַטיקער, די פיזיי־שע־פולקומענהייט משוגעת׳ן, די אַנהייי־נער פון פעריאָדישע אונטערזוכונגען און אַ. וו. ער האָט געמאַכט חוזק פון אָט די אַלע וואָס גלויבן אַז יעדערער קאָן צוקריי־נען געזונט פון אועלכע מיטלען, און זיין סאַרקאַזם האָט אַרויסגערופן דעם געלעכ־טער פון׳ם עולם. ער האָט אויך קריטי־קירט די עלטערן, וואָס ציטערן צופיל איבער זייערע קינדער.

דאָקטאָר האַטשיסאָן האָט באַזונדערס שאַרף אַטאַקירט די פּראָפּאַגאַנדיסטן פון געזונט, ווי גליק, וואַלגערט זיך אין די נאַסן, און וואָס מער מען יאָגט זיך נאָך דעם, אַלץ מער אַנטלויפט עס, — האָט דאָ דערקלערט דר. ראָבערט האַטשיסאָן, באַרימטער דאָקטאָר פון לאָנדאָן, ענ־גלאַנד, אַ דעלעגאַט צום בריטישן מעדי־צינישן צוזאַמענפאָר וואָס ווערט דאָ אָפּגע־האַלטן, אין זיין לעקציע פאַר אַ גרויסן עולם אין ווינטער קלוב, לעצטן אָוונט.

שטענדיקע זאָרג פאַר דעם איינענעם געזונט און אַ שטענדיקער געגיעג נאָך גע־זונטהייט מיטלען, גראָבן אונטער דאָס געזונט, האָט דר. האַטשיסאָן געזאָגט. ס׳איז שוין אפשר בעסער געווען, ווען מענשן האָבן גאָרנישט ניט געוואוסט וועגן זייערע קערפּערס און האָבן דערפאַר ניט מורא געהאַט פאַר יעדער קליינער קייט.

דער לעקטאָר האָט באַזונדערס שאַרף אַטאַקירט די מענשן, וואָס מיינען, אַז אַ געזונטהייט קאָן מען קריגן בלויז דורך געוויסע כללים פון לעבן. ער האָט צע־קלאַפּט די דיעטע פאַנאַטיקער, די פיזיי־שע־פולקומענהייט משוגעת׳ן, די אַנהייי־נער פון פעריאָדישע אונטערזוכונגען און אַ. וו. ער האָט געמאַכט חוזק פון אָט די אַלע וואָס גלויבן אַז יעדערער קאָן צוקריי־נען געזונט פון אועלכע מיטלען, און זיין סאַרקאַזם האָט אַרויסגערופן דעם געלעכ־טער פון׳ם עולם. ער האָט אויך קריטי־קירט די עלטערן, וואָס ציטערן צופיל איבער זייערע קינדער.

דאָקטאָר האַטשיסאָן האָט באַזונדערס שאַרף אַטאַקירט די פּראָפּאַגאַנדיסטן פון

שטריקער זאָגט אידישע אַגענטור איז געווען אַ דורכפאַל

בערלין, אווג. 28 (איטא).— די עק־זעקוטיווע פון דער ציוניסטישער אָרגאַ־ניזאַציע אין שאַרף קריטיקירט געוואָרן פון איינינע רעדנער ביי דער זיצונג פון אַקציאָנס קאָמיטעט, בעת אַנדערע האָבן זיי ענערגיש פאַרטיידיקט.

דר. ראָבערט שטריקער, פירער פון די עסטרייכער ראַדיקאַל־ציוניסטן, האָט דערקלערט, אַז די אידישע אַגענטור איז געווען אַ דורכפאַל. ער האָט געזאָגט, אַז בלויז אינטענסיווע פּראָפּאַגאַנדע פאַר אַ אידישער מלוכה האָט געקאָנט ראַטעווען די ציוניסטישע באַוועגונג, און ער האָט געפאָדערט דעם באַלדיקן צוזאַמענפאָר פון׳ם קאָנגרעס.

שומרי־שבת באַשליסן צו גרינדן באַנק

בערלין, אווג. 28 (איטא).— דער אַל־וועלטלאַכער שומרי־שבת קאָנגרעס האָט באַשלאָסן צו גרינדן אַן אַלוועלטלאַכע באַנק צו שטיצן פינאַנציעל די אידן, וואָס האָבן עקאָנאָמישע שוועריקייטן צוליב זייער שטרייגנען אָפּהיטן פון שבת.

דער קאָנגרעס האָט אויך אָנגענומען אַ רעזאָלוציע וואָס אָפּעלירט צו דער גאַנצער ציוניסטישער וועלט און צו אַלע וואָס זיינען פאַרבונדן מיט די פּלענער צו רעפאָרמירן דעם קאַלענדאַר, אַז זיי זאָלן פאַרזיכערן, אַז שבת זאָל פאַרבלייבן אין דעם זעלבן טאָג.

דער קאָנגרעס האָט אויך באַפעלמעכ־טיקט די וועלט־עקזעקוטיווע צו זעען, אַז שבת זאָל איינגעשלאָסן ווערן ווי איינער פון די צוויי טעג פון רו, ווען די פינף טאָגיקע אַרבעטס וואָך וועט פאַרווירן־

זאָגט, געגנסטער זוטאַ האָט געהאַלפן דערווייַלן מעיאָר טאַמפּסאָן

שיקאַגאָ, איל., אווג. 28.— דער אול־טראַ־פאַטריאָטישער מעיאָר פון שיקאַגאָ, העיל טאָמפּסאָן, איז, אַ סברא, דערווייַלט געוואָרן מיט דער הילף פון דזשעק זוטאַ, גענגסטער פירער, וועלכער איז דאָ ניט לאַנג צוריק דערמאָרדעט געוואָרן.

ווי די שיקאַגאָ דיילי נייוס מעלדעט פון איר קאָרעספּאָנדענט אין מידלס־באָרא, קענטאַקי, האָט אַ געוועזענער פּראָקוראָר דאָרטן אים אינפאָרמירט, אַז אין 1927 איז טאָמפּסאָן געווען אַ גאַסט פון דזשעק זוטאַ, אויף אַ פּאַרטיע וואָס זוטאַ האָט לכבוד אים געגעבן אין דער היים פון זיין שוועסטערקינד, קאַל. אייק גינזבערג.

ווי ער דערציילט ווייטער, האָט דזשעק זוטאַ דאַן ביינגעטראָגן 50 טויזנט דאָ־לאַר פאַר טאָמפּסאָנס קאַמפּיין. צו קרינן דאָס געלט האָט ער געמוזט פאַר׳משכנ׳ען אַלץ וואָס ער האָט געהאַט. ער האָט אָבער גערעכנט, אַז דאָס לוינט זיך אים, — ווען טאָמפּסאָן ווערט דערווייַלט, וועט ער האָבן אַ פרייע האַנט אין שיקאַ־גאָ. און ער האָט זיך טאַקע ניט אָפּגע־נאַרט אויך . . . .

—(::)—

פאַרנאַמלונג פון אידישער פאָלקס־שול

היינט, דאָנערשטאָג, 8.30 אָוונט, וועט פאָרקומען אַ וויכטיקע פאַרזאַמלונג פון דער אידישער פאָלקס־שול־געזעלשאַפט, אין אייגענעם בנין פון דער שול, 285 סט. דזשאַנס עוועניו.

מיטגלידער און פריינט פון דער "פאָלקס־שול" זיינען געבעטן צו קומען.

צוויי יונגעלייט קריגן האַרבע שטראָף פאַר אַוטאָמאָביל גנבה

דעניעל וואַלטערס און סידני סמיט וועלן פון איין טורמע אַרויס און אין דער צווייטער אַריין.

אין שטאָטיקן פּאָליציי געריכט האָבן זיי זיך נעכטן מודה געווען אַז זיי האָבן צוגע׳גנב׳עט אַן אַוטאָמאָביל פון דער קאָנסאָליידייטעד מאָטאָרס׳ און דער ריכ־טער האָט זיי פאַר׳משפּט יעדן צו צוויי יאָר טורמע.

וואַלטער, אַ געוועזענער אָנגעשטעל־טער ביי דער "קאָנסאָלידייטעד מאָטאָרס" האָט זיך באַגעגנט מיט סמיט׳ן און זיי זיינען צוזאַמען אַוועק צו דער ווערהויז פון דער קאַמפּאַני. זיי האָבן אויפגעבראָ־כען דעם שלאָס פון דער טיר און זיי האָ־בען פון דאָרטן אַרויסגעפירט אַ שפּאַגל נייעם אַוטאָמאָביל. דער אַוטאָמאָביל איז שפּעטער געפונען געוואָרן אין סאַסקאַ־טשעוואַן.

די צוויי יונגעלייט זיינען שפּעטער געפונען געוואָרן אין מוסאָמין, אין טור־מע. וואו זיי זיינען געווען פאַר׳משפּט צו זיצן אַ טערמין פאַר גנב׳ענען אַ זיי־נער.

ווייַטער קאָנגרעס פון אידישער אַרבעטער אַקאַדעמיע

ווינניפּעג, אווג. 28.— אַ ווייַטער קאָנגרעס פון אידישער אַרבעטער אַקאַדעמיע, וועלכע איז געווען אַ פּאָפּולערער אינסטיטוט פון לערנען, אין וועלכן אַלע אידישע אַרבעטער פון דער גאַנצער וועלט האָבן גענומען אַן אַקטיוו טייל, איז אָנגעזאָגט געוואָרן אין אַ בריוו פון אַ גרופּע פון אַלטע לערער פון דער אַקאַדעמיע, וועלכע זיינען אַרויס פון דער אַרבעט אין אַנדערע לענדער.

דער קאָנגרעס וועט אָנהייבן אַן אָוונט אין אַ פּאָפּולערן אָרט, אַן אָוונט אין אַ קאָנצערט, אַ אָוונט אין אַ דיסקוסיע, אַ אָוונט אין אַ פּאָלקס־פעסט, אַ אָוונט אין אַ פּאָלקס־שול, אַ אָוונט אין אַ פּאָלקס־בוך, אַ אָוונט אין אַ פּאָלקס־ביבליאָטעק, אַ אָוונט אין אַ פּאָלקס־מוזיי, אַ אָוונט אין אַ פּאָלקס־אַפּטייל, אַ אָוונט אין אַ פּאָלקס־אַפּטייל, אַ אָוונט אין אַ פּאָלקס־אַפּטייל.

אַ נאָר אין אַ מאַנטל

אַ סך פון אונז, איינגעוואַנדערטע פון רוסלאַנד אידן, געדיינקען נאָך גוט דעם טעם פון פּאַגראָמען, און ניט אַזוי פון די פּאַגראָמען גופא, ווי פון דער שטיקנ־דיקער פּאַגראָם אַטמאָספער, וואָס איז געווען אַ סך ערגער ווי די פּאַגראָמען.

אין מיין זכרון האָט זיך אויף שטענ־דיק איינגעקריצט די פּאַגראָם אַטמאָספע־רע פון די יאָרן 1905-1906, די קולמינא־ציע פון׳ם שוידערלאַכן פּעריאָד, וואָס האָט זיך אָנגעפאַנגען מיט קישינעווער פּאַגראָם, אין 1903.

מיין פּנים ווערט נאָך איצט רויט פון שאַנד, ווען איך דערמאָן זיך, ווי די אַר־דישע מענשלאַכע ווירדע אין געטראָטן געוואָרן מיט כולינגאַנישע שטיוול, — ווי אַ איד איז קיינמאָל ניט געווען זיכער דורכצוגיין אַ גאַס; ניט האָבנדיק אַ פולן פּנים אָנגעשפּיגן אָדער צע׳ממית׳ט. דער קלענסטער טומל, און אירן זיינען געלאָפן באַהאַלטן זיך אויף די בוידעמס.

די פּאַגראָמען אַליין זיינען שוין געווען אַ מין פאַרלייכטערונג, — אָט ווי אַ שטורעם נאָך אַ שטיקנדיקן הייסן טאָג. אַמווייניקסטנס ווייסט שוין וואָס עס קומט פאָר. אַמווייניקסטנס ווערט אונ־טערגעפירט דער אונטערשטער סך־הכל, און ווער עס וועט בלייבן לעבן, וועט לעבן: דער איינדרוק איז געווען, אַז קיין צוויי פּאַגראָמען נאָכאַנאַנד קומען ניט פאָר (ווי שלום עליכם האָט עס אויס־גערעדיקט: "דאַנקען, גאָט, אָפּגע׳פּטר׳ט דעם פּאַגראָם, קיין צוויי מאָל אויך זאָגט מען ניט").

***

אָבער שוין נאָכ׳ן פּאַגראָם פלעגט זיך ערשט אָנפאַנגען אַ גייע סדרה פון אי־דישער מאַרטירערשאַפט.

מען שלאָגט שוין מער ניט קיין אידן. די פּאָליציי וואָס האָט אַט ערשט געהעצט און אָנגעפירט די פּאַגראָמשטשיקעס, האַלט זיי צוריק.

אָבער וואָס פאַר אַ שוץ! נאָך אַ שפּיי אין פּנים דער אידישער אָפּעלקערונג,— הלואי וואָלט שוין די פּאָליציי בעסער גע־לאָזן שלאָגן . . .

דער נוסח פלעגט זיין: "נו, ברידער־לאַך, אַ הויץ געטאָן, און גענוג. די אי־דען זיינען אַ מיאוס פאָלק, און מען וואָלט זיי געראַדפט אויסשלאַכטן. אָבער וואָס זאָל מען טאָן, — ס׳איז דעם צאָרס געזעץ, און מען מוז זיך האַלטן רואיק".

און צום סאַמע סוף — דער מיאוס׳־טער פּאַגראָם פון דער גערעכטיקייט ביי די נאָך־פּאַגראָמיקע פּראָצעסן, וואו אויף דער באַשולדיקונגס באַנק פלעגן אַוועק־געזעצט ווערן די אידישע יונגעלייט פון׳ם זעלבסטשוץ וואָס האָט פאַרטיידיקט דעם אידישן כבוד, און זיי פלעגן, אין נאָמען פון גערעכטיקייט, גע׳משפּט ווערן פון די פּאַגראָמשטשיקעס זעלבסט . . .

וואָכן און חדשים פלעגן זיך ציען די פּראָצעסן, און יעדע שעה פון׳ם פּראָצעס איז געווען אַ שעה פון מאַרטירערשאַפט און אַנאַניעס פאַר דעם נאָנען אידישן פאָלק . . .

***

די רומענישע אַנטיסעמיטן האַלטן פון זאָגן "אודך" כסדר . . . . דאָרטן איז עס שוין פאַר יאָרן און יאָרן אַ פּערמאַנענ־טער פּאַגראָם.

ניין, קיין מאַסן־אויסשלאַכטונגען, ווי אין קישינעוו, האָמעל, אָדעס, און צענר־ליקער און הונדערטער אַנדערע שטעט און שטעטלאַך פון רוסלאַנד אין 1905־1906 זיינען אין רומעניע ניטאָ.

רומעניע פאַרשטייט איר מיך, ווייל גילטן פאַר אַ ציוויליזירט לאַנד, און זי ווייל מאַקע אויף האָבן אינטערנאַציאָנאַ־לע הלוואות.

בלויז דאָ און דאָרטן אַ דערמאָרדעטער און פאַרפייניקטער איד.

דער רומענישער פּאַגראָמשטשיק קאָן די אַרבעט טאָן אויף אַן איידעלן, ראַ־פינירטן אופן: ער האָט מער הנאה פון פאַרפייניקן לעבעדיקע אידן. דאָס איז אַ אינטערעסאַנטער, אַ דאָס מאַכט ניט קיין טומל.

און אַלץ גייט צו ווי עס איז געהעריק פאַר אַ "ציוויליזירט" לאַנד. די רעגירונג מיט דער פּאָליציי אַרבעט אפילו מע־שים. זיי דערלאָזן ניט צו קיין פּאַגראָ־מען־ניין — אידן זיינען טאַקע אַ מי־אוס פאָלק, און מען דאַרף זיי אויסקור־לענען, אָבער געזעץ, ברידערלאַך, איז געזעץ . . .

מען אַרעסטירט אפילו די פּאַגראָם הע־צער.

נו, ווי זשע קאָנען די אידן עפּעס האָבן טענען?

נו, מען נעמט אַריין די פּאַגראָם פּי־דער אין אַן טיר, און מען לאָזט זיי אַרויס פון דער ווייַטער. נו, מען אַרעס־טירט די ווייניקע אידן וואָס האָבן נאָך מוט ניט צו לאָזן זיך שלאָגן, און מען לאָזט זיי שוין נ י ט אַרויס, וואו מען פאַרפייניקט זיי ניט.

אָבער אויסערלאַך איז אַלץ שיין און פיין. די מיניסטאָרן קאָנען שוין רואיק פאָרן אויף זייערע וואַקאַציעס און דער־ציילן דער וועלט, אַז דאָס רומענישע פאָלק איז פיין און אידל, און אַז די עטלאַכע אַנטיסעמיטן האָבן מען פאַר־וועצט הינטער די גראָטעס . . .

***

אויב איר קומט פון רוסלאַנד און גע־דיינקט יענע בלוטיקע, טרויעריקע יאָרן, קאָנט איר זיי פאַרפילפאָן אין אייער־פאַנטאַזיע און פאַרשטעלן זיך ווי עס מוטשען זיך די אידן אינ׳ם עמלק־לאַנד, וואו מען פאַרגינט ניט די אידן אפילו דעם טויט . . .

דיסקאָנטירט נאָך דעם פאַקט, וואָס אין רוסלאַנד זיינען דאָן געווען גרויסע רוסישע טריבונען, וואָס פלעגן מיט מעכ־טיקע האַמערס קלאַפּן און וועקן דעם רוסישן געוויסן, און וואָס דאָרטן האָט

(שלום אויף לעצטער זייט)

אגב - אורחא
פון מארק

ווי אידן מוטשען זיך אינ׳ם עמלק לאַנד.